

לכבוד משפחת בעלז

מתן על הפרק

התכנית השש-שנתית המקוונת
ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

מגילת שיר השירים - הינה מגילה יוצאת דופן בספרי התנ"ך בשל היותה קובץ של שירים העוסקים לפי פשוטם באהבה בין הדוד לרעיה. אולם עצם הכללת המגילה בתנ"ך מלמדת על רובד המשל החבוי בה. שירת אהבה במגילה רוויית געגועים וכיסופים למפגש בין האהובים, והיא כוללת תיאורי יופי הדדיים של הדוד ורעייתו. הדימויים העשירים והמפורטים השזורים לכל אורכה של המגילה לקוחים בעיקר מעולם הטבע החי והצומח של ארץ ישראל. המגילה נחלקת לשירים קצרים, הנקשרים ביניהם ויוצרים תיאור שלם ומורכב של יחסי הדוד והרעיה. כל שיר עומד בפני עצמו, אולם כל השירים יחדיו יוצרים בצירופם יחד דינמיקה ורצף של התפתחות אהבתם של בני הזוג. בעיוננו במגילה נבקש לעיין בכל שיר ושיר בפני עצמו, ונעקוב אחרי התהליכים המתוארים בו, העליות והמורדות ביחסייהם של הדוד והרעיה. החלוקה של השירים במגילה תתבסס על החלוקה המוצעת בספרו של הרב פרופ' אליהו עסיס - 'אהבת עולם אהבתיך'. לפי הצעה זו נחלקת המגילה לחמש יחידות, המורכבות מכמה שירים קצרים, וחותרות כולן בניסיון ההתקשרות בין הדוד והרעיה. במקביל לפרשנות הפשט נבקש לעמוד על כמה היבטים של המשמעות האלגורית הטמונה בשיר השירים. בהרחבות לדפי הלימוד נציג את הפרשנויות האלגוריות למגילה והגישות הפרשניות השונות שהוצעו לה במהלך הדורות.

יחידה ראשונה [א', ב-ח]

היחידה הראשונה מתארת את החיזור הראשון בין הדוד לרעיה, והיא כוללת שלושה שירים. ב-ד: שיר ערגה של הרעיה. ה-ו: תיאור עצמי של הרעיה. ז-ח: ניסיון התקשרות של הרעיה עם הדוד וסירובו של הדוד. בשירים הראשונים ניתן להבחין בחוסר בשלותה של הרעיה, בפער בין הציפיות של השניים, ובבוסריות האהבה.

1.

במהלך השיר הראשון במגילה [א-ד] עוברת הרעיה בפנייתה לדודה מגוף שלישי לשני - עקבו אחרי המעברים הללו, מה הם משקפים? היעזרו **בדברי הרשב"ם**: 'פעמים שמשוררת הכלה כאילו היא מדברת עם אוהבה ופעמים שמספרת לרעותיה על שאינו אצלה'.

שיר השירים א-ב

2.

קשר האהבה בין הרעיה לדודה נתקל בכמה קשיים במהלך המגילה. עיינו בשיר השני [ה-ו] שבו מתוארת הרעיה כנוטרת בכרמים. מה הפער בין שאיפותיה ובין המציאות שבה היא נתונה?

3.

בדומה לשיר השני, מוצג גם בשיר השלישי [ז-ח] עימות בין השאיפה ובין המציאות. השוו בין בקשת הרעיה לתגובת הדוד: האם הוא נענה לבקשתה? נסו לשער מדוע.

יחידה שניה [א',ט-ב']

ביחידה זו שלושה דיאלוגים קצרים, שבהם תיאורים הדדיים של הדוד והרעיה, ולאחריהם מופיעים דברי הרעיה ל'בנות ירושלים'. חלקה האחרון של היחידה מתאר את בוא הדוד לרעיה באביב, וסירובה של הרעיה.

4.

עיינו בשיר הראשון [ט-יד]: אפיינו את יחסו של הדוד לרעיה, לעומת יחסה של הרעיה לדוד: התייחסו לעולם הדימויים שלהם, ולרמת הקרבה והאינטימיות המתוארת בדבריהם.

5.

בשיר השני [טו-יז] שוב מתגלה הפער בין הדוד לרעיה בציפיות מאהבתם: שימו לב להקבלה בין דבריהם ולתוספת שבדברי הרעיה.

6.

בשיר השלישי [ב',א-ג] מופיעים דימויים הדדיים ליופי מעולם הצומח: שושנה, חבצלת, ותפוח: במה מתייחדים דימויי יופי אלה מהדימויים בשירים הקודמים? איזו התפתחות ניכרת כאן ביחס לדמות הרעיה השוו לתיאור בפרק א',ג-ד?

7.

סדרת השירים נחתמת בדברי הרעיה הפונה לבנות ירושלים [ד-ז]. ביטויי הערגה והטוטליות של האהבה באים בשיר זה לשיא [המילה 'אהבה' חוזרת שלוש פעמים בקטע], כיצד מהווה מונולוג זה השלמה הולמת למגמה העולה בשירים שלפניו? ראו את דברי **ראב"ע**: 'הביאני אל בית היין - שהייתי חומדת שאשב בצילו ויביאני אל בית היין...! נסו לבאר את השבעת בנות ירושלים בחתימת השיר לאור המתח שעלה בשירים הקודמים.

8.

בשונה מהשירים הקודמים שבהם ערגה הרעיה לדוד, והוא לא נעתר אליה, כאן המצב הפוך: בשיר האחרון ביחידה [ח-יז] מספרת הרעיה על מה שאירע בינה ובין דודה. במסגרת השיר מדמה הרעיה את דודה לצבי או לעופר האילים, המסמלים בתנ"ך את היופי והאהבה. עמדו על ההפתעה בתגובת הרעיה [טו-טז] לקריאת דודה בשיר - ממה נובעת תגובה זו? התייחסו גם לעניין התזמון בדברי הדוד ובתגובת הרעיה, ולתפקיד ה'סמדר' החוזר בדברי שניהם [יג, טו].

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

2

מתן ומתן

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רעננערט
The Sadie Rennet Women's Institute for Torah Studies

שיר השירים א-ב

הרחבה מתוך ספרו של ג"ח כהן "עיונים בחמש מגילות - שיר השירים כמשל וכסמל"

לכאורה, שיר השירים הוא שיר המורכב משירי אהבה בין דוד לרעייתו. ברם עיון בשירי המגילה מעורר תחושה עזה שיש בו דברים מעבר לשירת אהבה זו בין שני בני אדם... העובדה שמגילת שיר השירים נתקבלה לכ"ד ספרי התנ"ך היא ראיה לכך שחכמינו חשבו והבינו שמגילה זו היא חלק בלתי נפרד מן העולם היהודי. משום כך יש חשיבות כה גדולה לפרשנות חז"ל לכתבי הקודש בכלל ולשיר השירים בפרט...הלשון העשירה של המגילה על כל דימוייה הנועזים ביטאה גם את המימד העמוק ביותר של האמונה היהודית - את יחסי האהבה שבין הקב"ה לעמו. רבים מן הדימויים שבהם משתמשת המגילה לתיאור יופייה של הנערה לקוחים מתיאור יופייה של ארץ ישראל, אופיים של תיאורים אלה נותן את התחושה שלא את יופייה של הרעיה בלבד בא הדוד לשבח אלא גם את יופייה של ארץ ישראל... גדולי הנביאים של עם ישראל תיארו את הקשר בין ה' לעמו כקשר בין דוד לרעייתו, ובמונחים המציינים שלבים ביחסי אדם לרעייתו...

חלק ניכר מפרשני ימי הביניים יוצא מתוך ההנחה שיש אמנם להבין את לשון הכתוב על כל פרטיו אך יחד עם זאת לזכור שהמשמעות של דברי הכתוב מצויה לא במשל אלא בנמשל.

דרך פרשנית זו נוסחה בבהירות על ידי רש"י בהקדמתו לפירושו לשיר השירים:

אחת דבר אלהים שתיים זו שמעתי, מקרא אחד יוצא לכמה טעמים וסוף דבר אין לך מקרא יוצא מידי פשוטו ומשמעו. ואף על פי שדברו הנביאים דבריהם בדוגמא, צריך ליישב הדוגמא על אופניה ועל סדרה כמו שהמקראות סדורים זה אחר זה. וראיתי לספר הזה כמה מדרשי אגדה יש סודרים כל הספר הזה במדרש אחד, ויש מפוזרים בכמה מדרשי אגדה מקראות לבדם ואינם מתיישבים על לשון המקרא וסדר המקראות, ואמרתי בלבי לתפוש משמעות המקרא ליישב ביאורם על סדרם, והמדרשות מרבותינו אקבעם מדרש ומדרש איש איש במקומו: ואומר אני שראה שלמה ברוח הקדש שעתידין ישראל לגלות גולה אחר גולה חורבן אחר חורבן ולהתאונן בגלות זה על כבודם הראשון ולזכור חובה ראשונה אשר היו סגולה לו מכל העמים לאמר אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה, ויזכרו את חסדיו ואת מעלם אשר מעלו ואת הטובות אשר אמר לתת להם באחרית הימים. ויסד ספר הזה ברוח הקדש בלשון אשה, משתוקקת על בעלה מתרפקת על דודה מזכרת אהבת נעורים אליו ומודה על פשעה אף דודה צר לו בצרתה ומזכיר חסדי נעוריה ונוי יופיה וכשרון פעליה בהם נקשר עמה באהבה עזה להודיעם כי לא מלבו ענה ולא שילוחיה שילוחין כי עוד היא אשתו והוא אישה והוא עתיד לשוב אליה.

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

3

מתן ומענה

מכון תורני לנשים ע"ש שרה בת יצחק יעקב רענגערט
The Sadie Rennert Women's Institute for Torah Studies

שיר השירים א-ב

ביאורי מילים

פרק א'

- (ג) לְרִיחַ שְׁמֹנֶיךָ טוֹבִים שְׁמֵן תוֹרֵךְ שְׁמֶךָ: שמניך טובים הם לריח, וריחם יוצא למרחוק כשמן שמורק מכלי לכלי. על כן עלמות אהבך: כל הנערות אוהבות את הדוד.
- (ד) נִזְכִּירָה דְדִיךָ מִיַּיִן מִישָׁרִים אֶהְבֹּךָ: אהבתך מהוללת יותר מיין, ובצדק אוהבות אותך כל העלמות.
- (ו) אֵל תִּרְאוּנִי שְׁאֵנִי שְׁחַרְחַרְתְּ שִׁשְׁזַפְתָּנִי הַשֶּׁמֶשׁ: למרות היותי שזופה ושחורה, כדרך העבדים העובדים בשמש, עורי היה צח ויפה, ובני אימי העבידוני בכרם וכך הזנחתי את גופי.
- (ז) שְׁלָמָה אֶהְיֶה כְּעֵטִיהַ עַל עֲדְרֵי חֲבָרֶיהָ: פן אהיה לבוז בעיני הרועים האחרים שאשאל אותם.
- (ח) אִם לֹא יִתְדַעֵי לָךְ הַיִּפָּה בְּנָשִׁים צְאִי לָךְ בְּעַקְבֵי הַצֹּאן וְרַעֲיֵי אֶת גְּדִיתֶיךָ עַל מִשְׁכְּנוֹת הָרְעִים: תשובה עקיפה לשאלתה - הסתכלי בעקבי הפסיעות של הצאן בדרך, והראי שם לשאר הרועים.
- (יב) עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ בְּמִסְבּוֹ נִרְדֵּי נִתַּן רִיחוֹ: במשתהו והסבתו של המלך מגיע ריח הנרד - בושמה המשובח של הרעיה.

פרק ב'

- (ה) סִמְכוּנִי בְּאֲשִׁישׁוֹת רַפְדוּנִי בְּתַפּוּחִים כִּי חוֹלַת אֶהְבֶּה אָנֹכִי: הרעיה חולה מחמת געגועיה ואהבתה לדודה, ולכן היא מבקשת עוגות ותפוחים שירפאוה וישיבו לה את כוחה.
- (טו) אֶחְזוּ לָנוּ שׁוֹעֲלִים שׁוֹעֲלִים קִטְנִים מְחַבְּלִים כְּרָמִים וְכַרְמֵינוּ סְמָדָר: הכרמים עודם סמדה, פרי שחנט וטרם הבשיל, ויש לשמרם מפני השועלים.
- (יז) עַד שִׁיפּוּחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצִּלְלִים סִבְ דָּמָה לָךְ דּוּדֵי לְצִבֵּי אוֹ לְעֶפְרַיִם הָאֵילִים עַל הָרֵי בְּתָר: עד שיגיעו הרוחות החמות של היום, וצללי בוקר והלילה יעלמו - פנה לך לאחוריק כי לא הגיעה עדיין שעת המנוחה של הרועים.

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים
© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555